

Tjänsteskrivelse

Datum

2025-12-15

Vår referens

Jenny Lindvall

Utvecklingssamordnare

jenny.lindvall2@malmö.se

Remiss Socialdepartementet - För barns rättigheter och trygghet - En ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga ASN-2025-20927

Sammanfattning

Malmö stad har mottagit ett utkast till lagrådsremiss med förslag om en ny lag om vård av barn och unga. Arbetsmarknads- och socialnämnden har ombetts att yttra sig.

Den nuvarande lagen om vård av unga ersätts av en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga och en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården. Merparten av bestämmelserna i den nuvarande lagen förs över till de nya lagarna efter redaktionell och språklig omarbetning. Barnets rättigheter förtydligas.

En ny grund för omhändertagande för vård införs. Ett barn ska kunna omhändertas för vård på grund av anknytning till familjehemmet. Arbetsmarknads- och socialförvaltningen bedömer att förslaget vilar på en alltför begränsad utredning och är knapphändigt analyserat. Det är otydligt hur bestämmelsen ska tillämpas.

Med tanke på denna lagstiftnings ingripande karaktär medför den korta svarstiden samt att förslagen inte varit på remiss i samlad form en risk för att det införs bestämmelser som får negativa konsekvenser för barn och vårdnadshavare.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet och skickar det till kommunstyrelsen.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden justerar paragrafen omedelbart.

Beslutsunderlag

- Remiss Socialdepartementet - Utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet - en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga
- Bilaga - Utkast till lagrådsremiss - För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och ung
- G-Tjänsteskrivelse Remiss Socialdepartementet För barns rättigheter och trygghet - en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga

Beslutsplanering

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2025-12-18

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen 25-12-18.

Ärendet

Malmö stad har mottagit ett utkast till lagrådsremiss med förslag om en ny lag om vård av barn och unga. Arbetsmarknads- och socialnämnden har ombetts att yttra sig.

Förslagen i lagrådsremissen kommer bland annat från slutbetänkandet *Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till en ny LVU (SOU 2015:71)* och promemorian *Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU (dnr 1416–2021/22)* samt *För barn och unga i sambällets vård (SOU 2023:66)*. Arbetsmarknads- och socialnämnden har yttrat sig kring dessa.

2023 beslutade regeringen om en utredning med uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka barnrättsperspektivet samt se över grunderna för vård enligt LVU. I uppdraget ingick bl.a. att analysera och ta ställning till att utöka möjligheterna att omhänderta barn som växer upp i hem med en nära koppling till organiserad brottslighet eller annan allvarlig kriminalitet som kan innebära fara för barnets hälsa eller utveckling.

Utredningen slutredovisade förslag gällande grunderna för vård enligt LVU i delbetänkandet *Att omhänderta barn och unga (SOU 2025:38)*. Delbetänkandet har inte remitterats.

De föreslagna ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Sammanfattning av lagrådsremissens förslag

Ny struktur och redaktionella ändringar

Den nuvarande lagen om vård av unga ersätts av en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga och en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården.

Syftet är en tydlig och överskådlig lagstiftning som utgår från barnet som rättighetsbärare och som svarar mot de behov av skydd och stöd som barn och unga har idag.

Merparten av bestämmelserna i den nuvarande lagen förs över till den nya lagen efter redaktionell och språklig omarbetning. Lagen får en ny struktur.

Barnets rättigheter förtydligas

En definition av barn respektive ung person införs. Uttrycket barn förs in i lagen för att stärka barnrättsperspektivet. Principen om barnets bästa förtydligas.

Nuvarande bestämmelser om barnets eller den unges möjlighet att framföra sina åsikter samt rätt till information förändras på motsvarande sätt som i nya socialtjänstlagen. Det innebär även att bestämmelsen om att barnets eller den unges inställning så långt det är möjligt ska klarläggas på annat sätt när han eller hon inte framför sina åsikter inte förs över.

Ett förtydligande föreslås kring att ett barn som är under 15 år ska höras i domstol, om barnet vill det och det kan antas att barnet inte tar skada av att höras.

Förändringar gällande befintliga grunder för vård enligt LVU

De generella bestämmelserna om skaderisk, samtycke och barnets eller den unges bästa förs över oförändrade i sak.

Uttrycket ”behövlig vård” ersätts med uttrycket ”nödvändig vård” för att tydliggöra att det finns en skillnad mellan vård som är nödvändig och andra insatser som barnet kan ha behov av.

Uttrycket ”brister i omsorgen” kompletteras med ”barnets grundläggande behov” för att tydliggöra att omsorgsbrister omfattar risker för barn som växer upp i hem med nära koppling till allvarlig kriminalitet. Bestämmelsen omfattar även situationer där ett barn tar skada av omfattande hushållsarbete, tvingas att utföra hårt kroppsarbete eller på annat motsvarande sätt utnyttjas.

Ett nytt rekvisit, ”negativ social kontroll”, införs för att tydliggöra att situationer där ett barns livsutrymme kraftigt begränsas ensamt kan utgöra grund för ett ingripande, exempelvis hedersrelaterat våld och förtryck.

Det görs vissa redaktionella och språkliga ändringar gällande rekvisiten.

Ny grund för omhändertagande

En ny grund för omhändertagande för vård införs.

Ett barn ska kunna omhändertaras för vård på grund av anknytning till familjehemmet. Detta gäller om barnet är placerat i familjehem på grund av förhållanden i det egna hemmet, när dessa har upphört och det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas om placeringen upphör.

Det ska vara till barnets bästa att vården fortsätter. Vidare är det en förutsättning att placeringen inte kan fortsätta med samtycke av barnets vårdnadshavare.

Upphörande av omhändertagande för vård

Ett omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet ska inte få upphöra för ett barn som är placerat i ett familjehem utan att det har övervägts om det finns förutsättningar för omhändertagande för vård på grund av anknytning.

En begäran från en vårdnadshavare om att ett omhändertagande för vård på grund av förhållanden i hemmet eller på grund av anknytning ska upphöra ska få avvisas, om begäran sker inom sex månader från det att socialnämndens eller rättens beslut har fått laga kraft.

Vårdnadshavares rätt till stöd och delaktighet

Lagradsremissen föreslår en ny bestämmelse om att socialnämnden ska erbjuda vårdnadshavare och föräldrar stöd som kan bidra till att de blir delaktiga i vården av barnet och utvecklas i sitt föräldraskap.

Vårdnadshavarna ska få anpassad information om vården av barnet och ges möjlighet att vara delaktig i genomförandet.

Konsekvenser av förslagen

Förslagen gällande ny grund för omhändertagande samt stöd till vårdnadshavare bedöms leda till ökade kostnader för kommunerna.

Den kommunala finansieringsprincipen ska tillämpas för de kostnader som följer av nya skyldigheter och ambitionshöjningar.

Den inskränkning av den kommunala självstyrelsen som de nya skyldigheterna och ambitionshöjningarna innebär bedöms vara nödvändig mot bakgrund av förslagets syften.

Förslagen bedöms stärka skyddet och rättssäkerheten för omhändertagna barn och unga. Det bedöms även få positiva konsekvenser för vårdnadshavares och föräldrars rättssäkerhet.

Förvaltningens överväganden

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ställer sig bakom en översyn av lagen om vård av unga för att stärka barnrättsperspektivet och anpassa den till de behov som barn och unga har idag.

Med tanke på denna lagstiftnings ingripande karaktär och att även små ändringar kan ha stor påverkan på barn och unga anser förvaltningen att det är en brist med den korta svarstiden.

Förslaget har inte heller varit på remiss i samlad form tidigare utan består av delar från olika utredningar där vissa har remitterats och andra inte alls. Det ger remissinstanserna begränsade förutsättningar att sätta sig in i förslagen och kunna ge relevanta och genomarbetade synpunkter.

5.4 Lagens tillämpningsområde och syfte

I lagförslaget ändras formuleringen behövlig vård till nödvändig vård för att tydliggöra vilken vård det är som utgör grunden för ett omhändertagande.

Förvaltningen ställer sig bakom ett tydliggörande men vill samtidigt understryka att det vid en sammantagen bedömning kan vara svårt att fastställa vad som ska bedömas som nödvändig vård och vad som ska bedömas som behövlig vård samt att detta kan variera över tid.

6.5 Barns och ungas processbehörighet i mål och ärenden enligt den nya lagen

Förvaltningen delar uppfattningen att barn har rätt att komma till tals.

I tidigare remissrundor har det påpekats att förändringen kan medföra svårigheter för domstolarna att utreda lämpligheten i att ett barn under 15 år deltar i domstolsförhandlingar, sett till de korta tidsfristerna.

Förvaltningen vill därför återigen framhålla risken för att barn kan ta skada av att delta i domstolsförhandlingar. Det ställer höga krav på domstolarnas förmåga att göra dessa bedömningar och ge barnet rätt förutsättningar att delta.

8.1 Omhändertagande för vård på grund av anknytning

Det har i tidigare remissrundor påpekats att förslaget vilar på en alltför begränsad utredning och är knapphändigt analyserat. Mot bakgrund av de frågeställningar som kvarstår är det förvaltningens bedömning att denna brist består.

En utmaning med den nya grunden för tvångsvård är hur socialtjänsten kan säkerställa transparens och tydlighet gentemot vårdnadshavarna. Förutsättningarna för vård på grund av omständigheter i hemmet eller på grund av eget beteende är relativt enkla att förklara, liksom vad som krävs för att vården ska upphöra.

Däremot är det mer komplext att samtidigt informera om att tvångsvården kan fortsätta även efter att de ursprungliga omständigheterna har upphört. Detta skapar en betydande utmaning och riskerar att försvåra samarbetet med vårdnadshavarna samt minska tilliten till socialtjänsten. Risken för konflikt förstärks när ytterligare en dimension i omhändertagandet måste beaktas.

Det saknas ett resonemang kring hur omhändertagande på grund av anknytning förhåller sig till frivillig placering enligt socialtjänstlagen. Det finns en risk att vårdnadshavare samtycker till familjehemsplacering för att undvika den osäkerhet som uppstår när socialtjänsten överväger vård med stöd av anknytning.

Bristfälliga samtycken kan medföra att barnet inte får det skydd och den trygghet som är nödvändig.

Ett av rekvisiten för omhändertagande på grund av anknytning är att det ska föreligga en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas om placeringen i familjehemmet upphör. Detta utgör högre ställda krav än vid vårdnadsöverflyttning. Det är otydligt hur bestämmelserna förhåller sig till varandra.

Tillämpningen av dessa bestämmelser kan innebära betydande utmaningar. Om placeringen inte kan fortsätta med vårdnadshavarens samtycke har socialtjänsten tre möjligheter när återförening inte är lämplig; flyttningsförbud, vårdnadsöverflyttning samt den nya grunden för omhändertagande på grund av anknytning.

Det behöver klargöras i vilka situationer den nya bestämmelsen ska tillämpas när förutsättningarna för vårdnadsöverflyttning inte är uppfyllda.

Förvaltningen vill betona vikten av att förstärka stödet till familjehemmen, så att de i större utsträckning är beredda att ta över vårdnaden när detta är till barnets bästa.

En vårdnadsöverflyttning skapar troligen större stabilitet och trygghet än vård på grund av anknytning. Ett sådant beslut ska omprövas var sjätte månad, och det kvarstår en risk att en familjehemsplacering upphör i de situationer familjehemsföräldrarna inte längre vill eller bedöms lämpliga att vara familjehem för barnet.

Av praxis från Europadomstolen framgår att en åtskillnad av barn och föräldrar normalt ska vara en temporär åtgärd och att myndigheter ska sträva efter en återförening mellan barn och föräldrar. Den nya grunden för omhändertagande enligt LVU kan få till följd att socialnämnder efter en förhållandevis kort vårdperiod inte längre kan arbeta för en återförening om det finns en stark koppling till familjehemmet.

Förvaltningen efterlyser därför en djupare analys kring huruvida ändringen stämmer överens med artikel 8 i Europakonventionen.

15.2 En begäran om att omhändertagandet ska upphöra kan i vissa fall avisas

Förslaget att begränsa vårdnadshavares möjlighet att begära hemtagning tillstyrks.

Att sätta tidsgränsen vid tolv månader hade varit rimligt, eftersom socialnämnden redan har ett ansvar att vid varje tidpunkt pröva om vården ska upphöra. En tidsgräns på sex månader innebär dock ändå en fördelaktig förändring, både för barnens situation och för socialtjänstens möjligheter att arbeta långsiktigt med familjen.

Det är relativt vanligt att vårdnadshavare begär hemtagning även vid placeringar enligt 3 § LVU, trots att de har möjlighet att överklaga beslutet i samband med omprövning av vården.

Ansvariga

Madeleine Moberg Enhetschef

Truls Hallin Avdelningschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef